Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tagasiside avalikule konsultatsioonile: kohtualluvuse eeskirjad ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine – Brüsseli Ia määrus

Euroopa Komisjon soovib ajakohastada piiriüleste tsiviil- ja kaubandusvaidluste kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise reegleid. Õigusakti ettepanek on kavandatud 2027. aasta IV kvartalisse. Peamised probleemid on kehtivate normide keerukus ja ebaselgus, sealjuures näiteks ELi väliste kostjate, lepingu- ja lepinguväliste nõuete, tarbijalepingute, kollektiivsete õiguskaitsevahendite, vahekohtu erandi puhul. Eesmärk on vähendada menetluskulusid ja halduskoormust, suurendada õiguskindlust ning parandada ELi ettevõtjate konkurentsivõimet ja õiguskaitse kättesaadavust.

Komisjon kaalub kolme varianti:

- muudatusi ei tehta;
- tehakse sihipärased selgitused, lihtsustused ja digitaliseerimisega seotud muudatused;
- tehakse ulatuslikum reform, sh kohtualluvuse reeglid ELi väliste kostjate suhtes ja erisätted kollektiivhagidele.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vaates keskendusime sellele, et avaliku konsultatsiooniga soovitakse välja selgitada, kas olemasolevad reeglid sobivad:

- e-kaubandusele;
- digitaalsetele platvormidele;
- rahvusvahelistele tarneahelatele;
- muudele kaasaegsetele ärimudelitele.

Meie ettepanekud:

1. **Eesti toetab Brussels Ia määruse sihipärast ajakohastamist seal, kus see suurendab õiguskindlust, vähendab ettevõtjate piiriülese tegevuse kulusid ja kohandab menetluse digimajandusega. Määruse ülevaatamine ei peaks looma uusi kattuvaid ega tehnoloogiaspetsiifilisi kohtualluvuse režiime ning muudatuste kasu ja ettevõtjatele tekkiv kulu peavad olema mõjuhinnanguga selgelt põhjendatud.**

   Eesti on jätkuvalt pidanud oluliseks tugevat EL siseturgu, kus ettevõtted saaksid võimalikult lihtsalt tegutseda kogu ELis; samal ajal soovitakse vähendada õigusaktide killustatust, dubleerimist ja ettevõtjate aruandluskoormust ning nõutakse uute normide puhul veenvat mõjuanalüüsi. ELi konkurentsivõime parandamiseks tuleb õiguskeskkonda lihtsustada ning iga uue regulatsiooni vajadus peab olema põhjendatud.

2. **Digiteenuste piiriülese osutamise puhul peavad kohtualluvuse reeglid olema selged ja prognoositavad.**

Küsimuste 10 ja 19 osas soovime esile tuua, et digimajanduse kasvu ja teenuste piiriülese osutamise kontekstis on kohtualluvuse küsimused muutunud üha aktuaalsemaks. Digiteenuste eripäraks on, et teenus võib olla interneti teel kättesaadav korraga paljudes riikides. Ainuüksi teenuse piiriüleselt kättesaadavuse asjaolu ei peaks iseenesest looma igas liikmesriigis kohtualluvust.

Peame oluliseks, et digiteenuse osutajal peab olema võimalik mõistlikult ette näha võimalikku kohtualluvust. Tuleks hinnata, kas olemasolevad kohtualluvuse eeskirjad pakuvad selleks piisavalt selgeid ja prognoositavaid kriteeriume. Eelkõige võib vajada täpsustamist teenuse „osutamise koha“ määratlus olukorras, kus teenust osutatakse täielikult digitaalselt, teenuseosutaja ja -saaja asuvad eri riikides ning ühene füüsiline lepingu täitmiskoht puudub. Õigusselguse suurendamiseks võib olla asjakohane nt kehtestada täiendavad juhised.

Määruse võimaliku muutmise osas leiame, et tuleks vältida olemasolevate reeglite dubleerimist ning lahenduste puhul tuleks eelistada tehnoloogianeutraalset lähenemist. Teenuseosutaja kohtualluvus ei peaks olema sõltuvuses sellest, kas teenust osutatakse veebilehe, rakenduse või platvormi kaudu.

3. **Küsimuse 6 osas, mis puudutab Brüsseli Ia laiendamine kolmandate riikide ettevõtjatele toome välja, et oleme avatud Brüsseli Ia määruse laiendamisele kolmandate riikide ettevõtjatele järgmistel tingimustel:**
   - **loob ELi ettevõtjatele ja kolmandate riikide ettevõtjatele etteaimatavad võrdsed reeglid;**
   - **tagab piisava seose ELiga;**
   - **arvestab kohtuotsuse reaalse tunnustamise ja täitmise võimalusega kolmandas riigis**.

   Aus konkurents ja võrdsed võimalused on ELi ühtse turu jaoks olulised. Sellest lähtudes ei ole optimaalne olukord, kus ELis asuva ettevõtja ja tema ELi välise konkurendi suhtes kohaldatav kohtualluvusloogika erineb oluliselt sõltuvalt liikmesriigist.

4. **Küsimus 13 tarbijakaitse osas leiame, et digiteenuse puhul tuleb säilitada tarbijakaitse kõrge tase, kuid üksnes teenuse internetis kättesaadav olemine ei tohiks muuta ettevõtjat automaatselt kohtusse kaevatavaks igas liikmesriigis.**

   Tarbijalepingute puhul kehtivad kohtualluvuse eeskirjad peaksid tagama tarbijate kõrgetasemelise kaitse piiriülestes vaidlustes, sealhulgas digikeskkonnas. Samal ajal on oluline leida sobiv tasakaal tarbijakaitse ja ettevõtjate õiguskindluse vahel.

   Eelkõige ei tohiks üksnes asjaolu, et digiteenus on liikmesriigis interneti kaudu kättesaadav, olla piisav alus selle liikmesriigi kohtute kohtualluvuse tekkimiseks. Eeskirjad peaksid sisaldama selgeid ja prognoositavaid kriteeriume, mille alusel hinnata, kas ettevõtja on suunanud oma tegevuse konkreetse liikmesriigi tarbijatele.

   Seetõttu tuleks määruse võimalikul muutmisel tagada, et tarbijad saaksid piiriülestes vaidlustes oma õigusi tõhusalt kaitsta, vältides samal ajal kohtualluvuse eeskirjade liiga laia tõlgendamist, mille tagajärjel võiksid ettevõtjad sattuda menetlustesse selliste liikmesriikide kohtutes, millega nende majandustegevusel puudub sisuline seos.

5. **Küsimuse 21 osas soovitame tuua välja järgmist:**

   Toetame Brüsseli Ia määruse sihipärast ja tõenduspõhist läbivaatamist, mis tugevdab ühtset turgu, suurendades õiguskindlust ning vähendades ettevõtjate ja kodanike tarbetuid kulusid. Muudatustega tuleks vältida õigusraamistiku killustumist ja dubleerimist ning säilitada tehnoloogianeutraalsed ja etteaimatavad kohtualluvuse reeglid. Tähelepanu tuleks pöörata piiriüleselt ja digitaalselt tegutsevatele VKEdele ja idufirmadele, kelle jaoks ettenägematu võimalus sattuda kohtuvaidlustesse mitmes riigis võib kujutada endast olulist takistust ELi ühtsel turul kasvamisel.